

บทที่ 5

สรุป และอภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาวิธีหาความรู้ด้วยตนเองและการนำความรู้ไปใช้ของเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาวิธีการหาความรู้ด้วยตนเองในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำของเกษตรกรจังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้งนี้เพื่อทราบถึงวิธีการหาความรู้ด้วยตนเองของเกษตรกรว่าหาความรู้ทางวิธีการใดมากที่สุด 2) เพื่อศึกษาวิธีการนำความรู้ไปใช้ในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำของเกษตรกรจังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้งนี้เพื่อทราบว่าเกษตรกรนำความรู้ที่ได้จากการหาความรู้ด้วยตนเองในวิธีการใดที่นำไปใช้มากที่สุด 3) เพื่อเปรียบเทียบวิธีการหาความรู้ด้วยตนเองและวิธีการนำความรู้ไปใช้ในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งกุลาดำในที่ตั้งของฟาร์มต่างกัน ทั้งนี้เพื่อทราบว่าเกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มต่างกันมีวิธีการหาความรู้ด้วยตนเองและการนำความรู้ไปใช้ที่ต่างกันหรือไม่ 4) เพื่อเปรียบเทียบวิธีการหาความรู้ด้วยตนเองและวิธีการนำความรู้ไปใช้ในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งกุลาดำที่มีฟาร์มขนาดต่างกัน ทั้งนี้เพื่อทราบว่าเกษตรกรที่มีขนาดฟาร์มต่างกันมีวิธีการหาความรู้ด้วยตนเองและการนำความรู้ไปใช้ที่ต่างกันหรือไม่

กลุ่มตัวอย่างคือ เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งกุลาดำในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 370 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามปลายปิด การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรม SPSS นำเสนอข้อมูลในแบบตารางประกอบคำบรรยาย โดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และ วิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการของ Scheffe

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างพบว่า เกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 370 คน จำแนกเป็นเกษตรกรอำเภอเมืองมากที่สุด ร้อยละ 24.32 อันดับที่สอง คือเกษตรกรอำเภอบางน้ำเปรี้ยว ร้อยละ 19.65 อันดับที่สามคือเกษตรกรอำเภอบ้านโพธิ์ ร้อยละ 18.38 อันดับทีสี่คือ เกษตรกรอำเภอบางคล้า ร้อยละ 14.59 อันดับห้าคือ เกษตรกรกิ่งอำเภอคลองเขื่อน ร้อยละ 9.46 อันดับหกคือ เกษตรกรอำเภอบางปะกง ร้อยละ 8.92 อันดับเจ็ดคือ เกษตรกรอำเภอราชสาสน ร้อยละ 3.51 อันดับแปดคือ เกษตรกรอำเภพนมสารคาม ร้อยละ 1.35 ส่วนที่ตอบน้อยที่สุด

ได้แก่เกษตรกร อำเภอแปลงยาว ร้อยละ 0.81 และในแต่ละอำเภอจำแนกเกษตรกรตามขนาดของฟาร์มซึ่งได้แก่ ขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 32.97, 33.51 และ 33.51 ตามลำดับ

2. วิธีการหาความรู้ด้วยตนเองในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำของเกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทราสรุปได้ดังนี้

2.1 การหาความรู้ด้วยตนเองในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำของเกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในสามอันดับแรกได้แก่ ด้านการรักษาโรคกุ้งกุลาดำ ด้านการลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำ และ ด้านการเลี้ยงบำรุงและสภาพแวดล้อมในบ่อดิน ส่วนวิธีการหาความรู้ที่อยู่ในอันดับสุดท้ายและอยู่ในระดับน้อย คือด้านการตลาด

2.2 วิธีการหาความรู้ด้วยตนเองด้านการลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำของเกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สี่อันดับแรกที่อยู่ในระดับปานกลางได้แก่ การศึกษาจากชุมชนและท้องถิ่น การอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ การอ่านตำรา และการอ่านวารสาร ส่วนวิธีการหาความรู้ที่อยู่ในอันดับสุดท้ายในระดับน้อย สองอันดับได้แก่ การศึกษาจากสื่อต่าง ๆ และ การหาความรู้ด้านอื่น ๆ

2.3 วิธีการหาความรู้ด้วยตนเองด้านการเลี้ยงบำรุงและสภาพแวดล้อมในบ่อดินของเกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน สี่อันดับแรกที่อยู่ในระดับปานกลางได้แก่ การศึกษาจากชุมชนและท้องถิ่น การอ่านตำรา การอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ และการอ่านวารสาร ส่วนวิธีการหาความรู้ที่อยู่ในอันดับสุดท้ายในระดับน้อย สองอันดับได้แก่ การศึกษาจากสื่อต่าง ๆ และ การหาความรู้ด้านอื่น ๆ

2.4 วิธีการหาความรู้ด้วยตนเองด้านการรักษาโรคกุ้งกุลาดำของเกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สี่อันดับแรกที่อยู่ในระดับปานกลางได้แก่ การอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ การศึกษาจากชุมชนและท้องถิ่น การอ่านตำรา และการอ่านวารสาร ส่วนวิธีการหาความรู้ที่อยู่ในอันดับสุดท้ายในระดับน้อย สองอันดับได้แก่ การศึกษาจากสื่อต่าง ๆ และการหาความรู้ด้านอื่น ๆ

2.5 วิธีการหาความรู้ด้วยตนเองด้านการตลาดของเกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สามอันดับแรกที่อยู่ในระดับปานกลางได้แก่ การอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ การศึกษาจากชุมชนและท้องถิ่น และการอ่านตำรา ส่วนวิธีการหาความรู้ที่อยู่ในอันดับสุดท้ายในระดับน้อย สามอันดับได้แก่ การอ่านวารสาร การศึกษาจากสื่อต่าง ๆ และการหาความรู้ด้านอื่น ๆ

3. การนำความรู้ไปใช้ในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำของเกษตรกร ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

3.1 การนำความรู้ไปใช้ในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำของเกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทรา

โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสองอันดับแรก อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการรักษาโรคกุ้งกุลาดำ และ ด้านการเลี้ยงบำรุงและสภาพแวดล้อมในบ่อดิน ส่วนด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางสองอันดับ ได้แก่ ด้านการลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำ และด้านการตลาด

3.2 ด้านการลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำ โดยภาพรวมเกษตรกรนำความรู้ไปใช้ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทั้งหกด้านมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ราคาอุปกรณ์ในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ข้อมูลงบประมาณการลงทุน ระยะเวลาเตรียมการเลี้ยง ความคุ้มทุนในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ แหล่งเงินทุนในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ และ แรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ

3.3 ด้านการเลี้ยงบำรุงและสภาพแวดล้อมในบ่อดิน โดยภาพรวม เกษตรกรนำความรู้ไปใช้ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า สามอันดับแรกอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ขั้นตอนการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ วิธีการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ และ การดูแลและอภิบาลกุ้งกุลาดำ ส่วนด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสุดท้ายอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ วิธีการจัดการปรับสภาพแวดล้อมในบ่อดินให้เหมาะสมต่อความเป็นอยู่ของกุ้งกุลาดำ

3.4 ด้านการรักษาโรคกุ้งกุลาดำ โดยภาพรวม เกษตรกรนำความรู้ไปใช้ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า สามอันดับแรกอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การสังเกตความผิดปกติของกุ้งกุลาดำ การประเมินระดับความรุนแรงของโรค และ วิธีการรักษาโรค ส่วนด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสุดท้ายอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ยาที่ใช้ในการรักษาโรค

3.5 ด้านการตลาด โดยภาพรวม เกษตรกรนำความรู้ไปใช้ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า สามอันดับแรกอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ราคาตลาดที่ใช้ในการขายกุ้งกุลาดำ ติดต่อพ่อค้าคนกลาง ติดต่อผู้ซื้อโดยตรง ส่วนด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสุดท้ายอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ส่วนแหล่งที่เกษตรกรนำกุ้งกุลาดำไปขายปลีกเอง

4. การเปรียบเทียบวิธีการหาความรู้ด้วยตนเองในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำของเกษตรกร ในจังหวัดฉะเชิงเทรา และวิธีการนำความรู้ไปใช้ในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ จำแนกตามที่ตั้งของฟาร์มสรุปผลได้ดังนี้

4.1 ด้านการลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำ พบว่า เกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มต่างกัน มีวิธีการหาความรู้ด้วยตนเองด้านการลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากชุมชนและท้องถิ่น สูงกว่าเกษตรกรใน อำเภอบ้านโพธิ์ ส่วนฟาร์มที่ตั้งอยู่ในอำเภออื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

4.5 เกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มต่างกัน มีการนำความรู้ไปใช้ในการลงทุนพันธุ์ กุ้งกุลาดำ ด้านการรักษาโรคกุ้งกุลาดำ ด้านการตลาด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการนำความรู้ไปใช้ในการเลี้ยงบำรุงและสภาพแวดล้อมในบ่อดินของเกษตรกรที่มีที่ตั้ง ของฟาร์มต่างกัน พบว่ามีความแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบ รายคู่ภาพรวมแต่ละด้านที่มีนัยสำคัญทางสถิติแล้วพบว่า

4.5.1 ด้านการลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำ การนำความรู้ไปใช้ของเกษตรกรด้านการ ลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำ พบว่า เกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มอยู่ในอำเภอเมือง มีการนำความรู้ด้านการ ลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำไปใช้แตกต่างจากเกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มในอำเภอบางคล้าอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ ส่วนฟาร์มที่ตั้งอยู่ในอำเภออื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

4.5.2 ด้านการรักษาโรคกุ้งกุลาดำ การนำความรู้ไปใช้ของเกษตรกรด้านการรักษา โรคกุ้งกุลาดำ พบว่า เกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มอยู่ในอำเภอบางคล้า มีการนำความรู้ด้าน การรักษา โรคกุ้งกุลาดำไปใช้แตกต่างจากเกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มในอำเภอบ้านโพธิ์ อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ ส่วนฟาร์มที่ตั้งอยู่ในอำเภออื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

4.5.3 ด้านการตลาด การนำความรู้ไปใช้ของเกษตรกรด้านการตลาด พบว่า เกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มอยู่ใน อำเภอเมือง มีวิธีการนำความรู้ ไปใช้แตกต่างจากเกษตรกรที่มี ที่ตั้งของฟาร์มอยู่ในอำเภอบางน้ำเปรี้ยว และ บางคล้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เกษตรกรที่มีที่ตั้ง ของฟาร์มอยู่ในอำเภอราชสาส์นมีการนำความรู้ด้านการตลาดไปใช้แตกต่างจากเกษตรกรที่มีที่ตั้ง ของฟาร์มอยู่ในอำเภอบางคล้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนเกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มอยู่ในอำเภอ บางปะกงมีการนำความรู้ด้านการตลาดไปใช้แตกต่างจากเกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มอยู่ในอำเภอ บางคล้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ เกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มอยู่ในอำเภอบ้านโพธิ์มีการนำ ความรู้ ด้านการตลาดไปใช้แตกต่างจากเกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มอยู่ในอำเภอบางคล้า อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ ส่วนฟาร์มที่ตั้งอยู่ในอำเภออื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

5. เปรียบเทียบวิธีการหาความรู้ด้วยตนเองในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำของเกษตรกรภายใน จังหวัดฉะเชิงเทรา และวิธีการนำความรู้ไปใช้ในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ จำแนกตามขนาดของฟาร์ม

5.1 ด้านการลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำ พบว่าเกษตรกรที่มีขนาดของฟาร์มแตกต่างกัน มีวิธีการหาความรู้ด้วยตนเองโดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อ เปรียบเทียบรายคู่วิธีการหาความรู้ด้วยตนเองด้านการลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำ พบว่า เกษตรกรที่เลี้ยง กุ้งกุลาดำในฟาร์มขนาดใหญ่ มีภาพรวมวิธีการหาความรู้ด้วยตนเองด้านการลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำ

แตกต่างจากเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำในฟาร์มที่มีขนาดกลาง และขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเกษตรกรในฟาร์มขนาดใหญ่มีวิธีการหาความรู้ด้วยตนเองในด้าน การอ่านตำรา การอ่านวารสาร การอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ การศึกษาจากสื่อต่าง ๆ และการหาความรู้ด้านอื่น ๆ สูงกว่าเกษตรกรในฟาร์มขนาดกลางและขนาดเล็ก ส่วนเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำในฟาร์มขนาดกลางและขนาดเล็ก ไม่พบความแตกต่าง

5.2 ด้านการเลี้ยงบำรุงและสภาพแวดล้อมในบ่อดิน พบว่าเกษตรกรที่มีขนาดฟาร์มแตกต่างกัน มีวิธีการหาความรู้ด้วยตนเองด้านการเลี้ยงบำรุงและสภาพแวดล้อมในบ่อดิน โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อเปรียบเทียบรายตัววิธีการหาความรู้ด้วยตนเองด้านการเลี้ยงบำรุงและสภาพแวดล้อมในบ่อดิน พบว่า เกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำในฟาร์มขนาดเล็ก มีภาพรวมวิธีการหาความรู้ด้านการลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำแตกต่างจากเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำในฟาร์มที่มีขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเกษตรกรในฟาร์มขนาดใหญ่มีวิธีการหาความรู้ด้วยตนเองในด้าน การอ่านตำรา การอ่านวารสาร และ การอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ สูงกว่าเกษตรกรใน ฟาร์มขนาดเล็ก ส่วนเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำในฟาร์มขนาดกลางกับฟาร์มขนาดใหญ่ และฟาร์มขนาดเล็กกับฟาร์มขนาดกลาง ไม่พบความแตกต่าง

5.3 ด้านการรักษาโรคกุ้งกุลาดำ พบว่า ภาพรวมการหาความรู้ด้วยตนเองด้านการรักษาโรคกุ้งกุลาดำ ของเกษตรกรที่มีขนาดของฟาร์มต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกัน

5.4 ด้านการตลาด พบว่า ภาพรวมการหาความรู้ด้วยตนเองด้านการตลาดของเกษตรกรที่มีขนาดของฟาร์มต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกัน

5.5 เกษตรกรที่มีขนาดของฟาร์มต่างกัน มีการนำความรู้ไปใช้ในการลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำ ด้านการตลาด และภาพรวมของการนำความรู้ไปใช้แตกต่างกัน ส่วนการนำความรู้ไปใช้ในการเลี้ยงบำรุงและสภาพแวดล้อมในบ่อดิน ด้านการรักษาโรคกุ้งกุลาดำของเกษตรกรที่มีขนาดของฟาร์มต่างกัน ไม่พบความแตกต่าง และ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบรายตัวภาพรวม แต่ละด้าน ที่มีนัยสำคัญทางสถิติพบว่า

5.5.1 ด้านการลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำ การนำความรู้ไปใช้ของเกษตรกรด้านการลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำ พบว่า เกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำในฟาร์มขนาดใหญ่ มีการนำความรู้ไปใช้ด้านการลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำแตกต่างจากเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำในฟาร์มขนาดกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำใน ฟาร์มขนาดใหญ่กับฟาร์มขนาดเล็ก และ ฟาร์มขนาดเล็กกับฟาร์มขนาดกลาง พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน

5.5.2 ด้านการตลาด การนำความรู้ไปใช้ของเกษตรกรด้านการตลาด พบว่า เกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำในฟาร์มขนาดเล็ก มีการนำความรู้ไปใช้ ด้านการตลาดแตกต่างจากเกษตรกร

ที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำในฟาร์มขนาดกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำในฟาร์มขนาดเล็กกับฟาร์มขนาดใหญ่ และ ฟาร์มขนาดใหญ่กับฟาร์มขนาดกลาง พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน

5.5.3 ภาพรวม การนำความรู้ไปใช้ของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำในฟาร์มขนาดใหญ่ มีการนำความรู้ไปใช้ ในภาพรวมแตกต่างจากเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำในฟาร์มขนาดกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำใน ฟาร์มขนาดใหญ่กับฟาร์มขนาดเล็ก และ ฟาร์มขนาดเล็กและฟาร์มขนาดกลาง พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. วิธีการหาความรู้ด้วยตนเอง ในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำของเกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อศึกษาวิธีการหาความรู้ด้วยตนเอง พบว่า ด้านการลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำและ ด้านการเลี้ยงบ่ม และสภาพแวดล้อมในบ่อดิน มีการหาความรู้ด้วยตนเองใน เป็นอันดับที่หนึ่งคือวิธีการศึกษาจากชุมชนและท้องถิ่น แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรมีการหาความรู้จากสิ่งรอบตัวในท้องถิ่น เช่น การอบรมและฟังบรรยาย การศึกษาดูงานทั้งในและนอกท้องถิ่น การศึกษาดูงานเองลงมือทดลองดู รวมทั้งการรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้หรือประสบการณ์ที่ใช้ในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ส่วนด้านการรักษาโรคกุ้งกุลาดำ และด้านการตลาด มีการหาความรู้ด้วยตนเองด้วยวิธีการอ่านสื่อสิ่งพิมพ์เป็นอันดับที่หนึ่ง แสดงให้เห็นว่า การหาความรู้ด้วยตนเองทั้งสองด้านต้องการความรู้ที่รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ที่เกษตรกรกำลังประสบและถูกต้องแน่นอนเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นคือ การรักษาโรคกุ้งกุลาดำ และ การตลาด และเมื่อพิจารณาระดับของการเรียนรู้ด้วยตนเองพบว่า วิธีการหาความรู้ทั้งสี่ด้านอยู่ในระดับ ปานกลาง สาเหตุที่ทำให้วิธีการหาความรู้ด้วยตนเองอยู่ในระดับนี้คือ เวลา เกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำส่วนใหญ่มักใช้เวลาหมดไปกับการเลี้ยง การรักษาโรคกุ้งกุลาดำ เพื่อให้กุ้งกุลาดำอยู่รอด คำนวณการลงทุน เป็นสาเหตุให้การเรียนรู้ด้วยตนเองของเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง

2. การนำความรู้ไปใช้ในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำของเกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทรา เกษตรกรมีการนำความรู้ไปใช้ ด้านการรักษาโรคกุ้งกุลาดำ ด้านการเลี้ยงบ่มและสภาพแวดล้อมในบ่อดิน อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็น ปัญหากุ้งกุลาดำป่วยเป็นโรคต่าง ๆ ปัญหาสภาพสิ่งแวดล้อมในบ่อเลี้ยงเหล่านี้ ผลักดันให้เกษตรกรนำความรู้ที่ได้มาใช้แก้ไขปัญหาคือต้องแก้ไขอย่างรีบด่วน ซึ่งสอดคล้องกับ ดิพร้อม ไชยวงศ์เกียรติ (2549) กล่าวว่า ปัญหาเฉพาะหน้าในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำคือ การเป็นโรคของกุ้งกุลาดำ และปัญหาสภาพสิ่งแวดล้อมในบ่อเลี้ยง เป็นปัญหาที่

เกษตรกรส่วนมากแก้ไขอย่างเร่งด่วนเพื่อป้องกันผลเสียที่อาจจะเกิดขึ้น ส่วนด้านการลงทุนพันธุ์ กุ้งกุลาดำ และด้านการตลาด เกษตรกรนำความรู้ไปใช้ในระดับปานกลาง แสดงว่า การนำความรู้ ไปใช้ทั้งสองด้านเป็นความรู้ที่เกษตรกรนำไปใช้ไม่เร่งด่วน ไม่มีผลกระทบต่อกุ้งกุลาดำที่เลี้ยง มากนักเกษตรกรสามารถเลือกความรู้ที่ดีที่สุดสามารถ นำมาปรับใช้ได้ เช่น ด้านการตลาด เกษตรกรสามารถเลือกสถานที่ขายกุ้งกุลาดำที่ไหนจะได้ราคาดีที่สุด หรือ ด้านการลงทุนพันธุ์ กุ้งกุลาดำ เกษตรกรสามารถเลือกพันธุ์กุ้งที่เหมาะสมต่อโรคทั้งยังราคาถูกลงต้นทุนการผลิตได้

3. วิธีการหาความรู้ด้วยตนเองและการนำความรู้ไปใช้เปรียบเทียบตามที่ตั้งของฟาร์ม พบว่า ด้านการลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำ เกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มอยู่ในอำเภอเมือง มีวิธีการหาความรู้ ด้วยตนเองสูงกว่าเกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มในอำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบ้านโพธิ์และกิ่งอำเภอ คลองเขื่อน ด้านการเลี้ยงบ่มและสภาพแวดล้อมในบ่อดิน เกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มใน อำเภอเมือง มีวิธีการหาความรู้ด้วยตนเองสูงกว่าเกษตรกรที่มีที่ตั้งฟาร์มอยู่ใน อำเภอบางน้ำเปรี้ยว และอำเภอบ้านโพธิ์ ด้านการรักษาโรคกุ้งกุลาดำ เกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มในเมือง มีวิธีการหา ความรู้ด้วยตนเองสูงกว่าเกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มอยู่ในอำเภอบ้านโพธิ์ ด้านการตลาด เกษตรกร ที่มีที่ตั้งของฟาร์มอยู่ในอำเภอเมือง มีวิธีการหาความรู้ด้วยตนเองสูงกว่าเกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์ม อยู่ในอำเภอบ้านโพธิ์ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว อำเภอเมืองเป็นอำเภอที่มีความแตกต่างจากอำเภออื่น ๆ ในการหาความรู้ด้วยตนเองมากที่สุด เนื่องจากมีลักษณะเป็นสังคมเมือง มีวิธีการหาความรู้ด้วย ตนเองแตกต่างจากอำเภออื่น ๆ ซึ่งค่อนข้างเป็นสังคมชนบท ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวลักษณ์ รัตตะ (2549) ที่กล่าวสรุปไว้ว่า สังคมเมืองจะมีการเรียนรู้เพื่อปรับตัวและการหา ความรู้ที่แตกต่างจากสังคมชนบทเนื่องมาจากวิถีชีวิตและอุปนิสัยของคนเมือง นอกจากนี้ระยะทาง ที่ห่างไกลจากชุมชนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรที่มีที่ตั้งฟาร์มอยู่ในอำเภออื่น ๆ ใช้วิธีการ หาความรู้ที่แตกต่างกันออกไป

ส่วนด้านการนำความรู้ไปใช้ ด้านการลงทุนพันธุ์กุ้งกุลาดำ เกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์ม ในอำเภอเมือง มีการนำความรู้ไปใช้สูงกว่าเกษตรกรที่มีที่ตั้งฟาร์มในอำเภอบางคล้า ด้านการรักษา โรคกุ้งกุลาดำ เกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มในอำเภอบางคล้า มีการนำความรู้ไปใช้สูงกว่าเกษตรกร ที่มีที่ตั้งของฟาร์มในอำเภอบ้านโพธิ์ และ ด้านการตลาด เกษตรกรที่มีที่ตั้งฟาร์มในอำเภอเมือง มีการนำความรู้ไปใช้สูงกว่าเกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มในอำเภอบางน้ำเปรี้ยวและอำเภอบางคล้า เกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มในอำเภอรสาธน์ มีการนำความรู้ไปใช้สูงกว่าเกษตรกรที่มีที่ตั้งของ ฟาร์มในอำเภอบางคล้า ส่วนเกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มในอำเภอบางปะกง มีการนำความรู้ไปใช้ สูงกว่า เกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มในอำเภอบางคล้า และเกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มในอำเภอ บ้านโพธิ์ มีการนำความรู้ไปใช้สูงกว่าเกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มในอำเภอบางคล้า สังเกตได้ว่า

เกษตรกรที่มีที่ตั้งของฟาร์มต่างกันมีการนำความรู้ไปใช้ค่อนข้างแตกต่างกันเกือบทุกอำเภอ เนื่องจากสาเหตุ หลายประการ สภาพภูมิประเทศ ที่ตั้งของฟาร์มอยู่ใกล้ แหล่งน้ำมากน้อยเพียงใด คุณภาพน้ำในบริเวณที่เลี้ยงคิเพียงใด สภาพพื้นที่ที่เลี้ยงมีโรคระบาดของกึ่งกุลาดำหรือไม่ ที่ตั้งของฟาร์มบางอำเภอมิ บางอำเภอไม่มี สภาพภูมิอากาศ ที่ตั้งของฟาร์มที่อยู่ในอำเภอที่แตกต่างกัน อาจมีอุณหภูมิแตกต่างกัน ซึ่งมีผลต่อการเจริญเติบโตของกึ่งกุลาดำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาภาภรณ์ เมืองเกิด (2532) กล่าวไว้ว่า การนำความรู้ที่ได้รับจากการหาความรู้ด้านการเลี้ยงกึ่งกุลาดำ เมื่อมีการนำไปปรับใช้ก็ควรคำนึง ถึง สภาพแวดล้อมที่ต่างกันออกไปตามที่ตั้งของฟาร์ม

4. วิธีการหาความรู้ด้วยตนเองและการนำความรู้ไปใช้เปรียบเทียบตามขนาดของฟาร์ม พบว่า ด้านการลงทุนพันธุ์กึ่งกุลาดำเกษตรกรที่มีฟาร์มขนาดใหญ่ มีวิธีการหาความรู้ด้วยตนเอง สูงกว่า เกษตรกรที่มีฟาร์มขนาดกลาง และขนาดเล็ก ด้านการเลี้ยงบำรุงและสภาพแวดล้อมในบ่อคิน เกษตรกรที่มีฟาร์มขนาดใหญ่มีการหาความรู้ด้วยตนเองสูงกว่า เกษตรกรที่มีฟาร์มขนาดเล็ก เนื่องมาจากเกษตรกรที่เลี้ยงกึ่งในฟาร์มขนาดเล็กมักเป็นผู้เลี้ยงรายย่อยและมีการหาความรู้ด้วยตนเองที่แตกต่างจากเกษตรกรที่เลี้ยงกึ่งกุลาดำในฟาร์มขนาดใหญ่ ซึ่งมีเงินทุนและแรงงานในการเลี้ยงที่มากกว่า ด้านการรักษาโรคกึ่งกุลาดำ และ ด้านการตลาดไม่พบความแตกต่าง

ส่วนการนำความรู้ไปใช้ในการเลี้ยงกึ่งกุลาดำ พบว่า ด้านการลงทุนพันธุ์กึ่งกุลาดำ เกษตรกรที่มีฟาร์มขนาดใหญ่มีการนำความรู้ไปใช้สูงกว่าเกษตรกรที่มีฟาร์มขนาดกลาง ด้านการตลาดเกษตรกรที่เลี้ยงกึ่งกุลาดำในฟาร์มขนาดเล็ก นำความรู้ไปใช้สูงกว่าเกษตรกรที่มีฟาร์มขนาดกลาง จากการสนทนากับเจ้าของฟาร์มขนาดใหญ่และขนาดกลาง ส่วนมากมีการศึกษาไม่ต่ำกว่าชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จึงทำให้มีการหาความรู้ที่แตกต่างออกไปจากเจ้าของฟาร์มขนาดเล็กซึ่งเป็นชาวบ้านหรือมีอาชีพทำการเกษตรแต่ดั้งเดิม และยังขึ้นอยู่กับประสบการณ์ การเลี้ยงกึ่งกุลาดำที่เกษตรกรในฟาร์มขนาดกลางและขนาดใหญ่ ส่วนมากจะเลี้ยงมานานกว่า เกษตรกรที่มีฟาร์มขนาดเล็ก ทำให้มีการนำความรู้มาใช้ไม่เหมือนกันซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุกมาส ทองใส (2536, หน้า 40-42) ที่พบว่าลักษณะของการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนแตกต่างกันไปตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ และความต้องการในการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ควรส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง แก่เกษตรกรในรูปแบบที่เกษตรกรสามารถรับได้ง่าย ผ่านท้องถิ่น เครือข่ายการเรียนรู้ชุมชนให้มากขึ้น เช่น การจัดรณเผยแพร่ความรู้ตามชุมชน หรือจัด สื่อวิทยุทัศน์ ซีดี บทเรียนสำเร็จรูป หนังสือ ที่ให้ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกษตรกร ได้มีการศึกษาหาความรู้ได้ง่ายขึ้น

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ควรส่งเสริมการให้ความรู้แก่เกษตรกร ตามวิธีการหาความรู้ โดยเน้นด้านการรักษาโรคกิ่งกุดาค่าที่ไม่ใช้สารเคมีที่เป็นพิษ หรือในกรณีที่เกิดโรคแล้วยังไม่ได้ ก็ควรใช้สารเคมีให้น้อยที่สุด เน้นทำการเกษตรแบบเกษตรอินทรีย์ เพื่อเป็นการรักษาตลาดการส่งออกกิ่งกุดาค่าของประเทศไทย ให้สามารถผ่านตามข้อกำหนดที่ประเทศคู่ค้าต้องการ และสามารถส่งออกสินค้าเกษตรได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

3. เกษตรกรที่เลี้ยงกิ่งกุดาค่าในฟาร์มขนาดเล็กควรได้รับการส่งเสริม ในการเรียนรู้ เกี่ยวกับการเลี้ยงกิ่งกุดาค่าจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยการให้ข่าวสารข้อมูล ที่จำเป็นในการเลี้ยงกิ่งกุดาค่า เพื่อกระตุ้นให้ เกษตรกรมีความรู้ในการบริหารจัดการการเลี้ยงกิ่งกุดาค่าในฟาร์มของตนเองมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการหาความรู้และการนำความรู้ไปใช้ของเกษตรกร ที่ทำการเกษตรด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการเผยแพร่ความรู้ให้เหมาะสม
2. ควรมีการศึกษารูปแบบสื่อที่ใช้ในการหาความรู้ของเกษตรกร เพื่อเป็นแนวทางในการจัดหาหรือสร้างเครื่องมือสนับสนุนการศึกษาหาความรู้ของเกษตรกร
3. ควรมีการศึกษาวิธีการหาความรู้ด้วยตนเองของเกษตรกรในจังหวัดอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการเผยแพร่ความรู้ให้เหมาะสม